

Yrd. Doç. Dr. Emre CAN

İDARİ İŞLEMİN ŞEKİL UNSURU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	XVII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM HUKUKİ İŞLEMLERDE USUL ve ŞEKİL

I. USUL VE ŞEKİL KAVRAMLARI	9
A. ŞEKİL KAVRAMI	9
1. Hukuki Bir Kavram Olarak Şekil	9
2. İdari İşlemin Unsuru Olarak Şekil	12
B. USUL KAVRAMI	18
1. Hukuki Bir Kavram Olarak Usul	18
2. İdari Usulde Usul ve Şekil Kurallarının Yeri	19
C. USUL - ŞEKİL İLİŞKİSİ	25
1. Usul ve Şekil Kavramlarını İç İçe Kabul Eden Anlayış	26
2. Usul ve Şekil Kavramlarını Birbirinden Ayıran Anlayış	27
3. Terminoloji Sorunu Üzerine Değerlendirme	28
II. USUL VE ŞEKİL KURALLARINA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER	30

A. TÜRK ÖZEL HUKUKUNDA USUL VE ŞEKİL.....	30
B. TÜRK KAMU HUKUKUNDA USUL VE ŞEKİL	33
1. Türk Kamu Hukukunda Genel İdari Usul	34
2. Türk Kamu Hukukunda Özgünlük Gösteren Bazı Özel İdari Usuller	38
a. Türk Anayasa Hukukunda Usul ve Şekil Kuralları	39
b. Vergi Hukukunda Özel İdari Usul.....	42
c. Rekabet Hukukunda Özel İdari Usul	43
d. Kamu İhale Sürecinde Özel İdari Usul.....	45
C. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA İDARİ İŞLEMİN OLUŞUMUNDA USUL VE ŞEKİL KURALLARINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER	48
1. Anglo-Sakson Hukuk Sisteminde İdari İşlemin Oluşumunda Usul ve Şekil	50
a. Amerikan İdari Usul Kanunu Çerçevesinde İdari İşlemin Oluşumunda Usul ve Şekil Kurallarının Düzenlenmesi.....	50
b. İngiliz Hukukunda İdari İşlemin Oluşumunda Usul ve Şekil Kurallarının Düzenlenmesi	53
2. Kıta Avrupası hukuk sisteminde idari işlemin oluşumunda usul ve şekil.....	58
a. Fransız İdare Hukukunda İdari İşlemin Oluşumunda Usul ve Şekil Kurallarının Düzenlenmesi..	58
b. Genel İdari Usul Kanunu'na Sahip Ülkelerde İdari İşlemin Oluşumunda Usul ve Şekle İlişkin Düzenlemeler	63
i. Alman İdari Usul Kanunu	63
ii. İspanya İdari Usul Kanunu	68
iii. İsviçre Federal İdari Usul Kanunu	71
3. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin usul ve şekil kurallarına ilişkin (77) 31 sayılı kararı ve diğer tavsiye kararları.....	74

a.	İdari İşlemler Karşısında Bireylerin Korunması Hakkında (77) 31 Sayılı Bakanlar Komitesi Kararı	75
b.	Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin İdari İşlemlerde Usul ve Şekil Kurallarına İlişkin Tavsiye Kararları.....	79
i.	İdarenin Takdir Yetkisinin Kullanılmasına İlişkin CM/REC (80)2 sayılı Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı.....	79
ii.	Çok Sayıda Kişiyi Etkileyen İdari Usullere İlişkin CM/REC (87) 16 sayılı Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı.....	80
iii.	İyi Yönetim Konusunda Üye Devletlere CM/REC (2007) 7 sayılı Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı.....	82
4.	Avrupa Birliği Hukukunda İdari İşlemlerde Usul ve Şekil Kurallarına Yaklaşım.....	84
a.	Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı.....	85
b.	Avrupa İyi Yönetim Kanunu.....	87
c.	Hazırlanmakta Olan Avrupa Birliği İdari Usul Kanunu'nun İçeriğine İlişkin Tavsiye Kararı.....	89
III.	İDARİ İŞLEMLER BAKIMINDAN USUL VE ŞEKİL KURALLARININ ANLAMLI.....	92
A.	USUL VE ŞEKİL KURALLARININ İDARİ İŞLEMİN UNSURLARI İÇERİSİNDEKİ YERİ.....	92
B.	USUL VE ŞEKİL KURALLARININ UYGULANMASINA İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR	93
1.	İdari İşlemin Yapılışında Usul ve Şekil Kurallarının Gerekliliği	93
a.	Usul ve Şekil Kurallarının Hukuken Düzenlenmesine İlişkin Görüşler	93
i.	Usul ve Şeklin Hukuk Kurallarına Bağlanmasının Doğuracağı Sakıncalar	93
ii.	Usul ve Şeklin Hukuk Kurallarına Bağlanmasının Gerekliliğine İlişkin Görüşler	95

b. Usul ve Şekil Kurallarının Genel Bir Kanunla Düzenlenmesinin Gerekliliği.....	100
2. Katı Şekilci Anlayışın Doğuracağı Sonuçlar ve Türk Kamu Yönetimine Yansıması	105
a. Hukuki Bir Terim Olarak “Şekilcilik”	105
b. Şekle İlişkin Kuralların Ayrıntılı Olması ve Katı Bir Biçimde Uygulanması	108
c. İdari İşlem Bağlamında Şekilci Anlayışın Değerlendirilmesi.....	111
C. İDARİ İŞLEMİN USUL VE ŞEKİL KURALLARINA TABİ TUTULMASININ HUKUKİ İŞLEVİ.....	114
1. Bireyin Korunmasında Usul ve Şekil Kurallarının Yeri.....	115
2. İdarenin İşleyişinde Usul ve Şekil Kurallarının Yeri	122

İKİNCİ BÖLÜM

İDARİ İŞLEMİN YAPILIŞ SÜRECİ (USUL)

I. İDARİ İŞLEMİN YAPILIŞ SÜRECİNDE ÖZGÜNLÜK GÖSTEREN USULİ GÜVENCELER.....	131
A. ÖN İNCELEME USULÜ.....	132
1. Ön inceleme usulünün kapsamı.....	132
2. Karşılaştırmalı hukukta idari işlemlere yönelik ön inceleme usulünün uygulanması	134
3. Türk idare hukukunda idari işlemlere yönelik ön inceleme usulünün uygulanması	136
a. Ön inceleme usulü çerçevesinde düzenleyici etki analizinin değerlendirilmesi.....	138
b. Ön inceleme usulü çerçevesinde çevresel etki değerlendirme sürecinin incelenmesi.....	144
c. Genel idari usul kanunu tasarısı'nda ön inceleme usulüne ilişkin düzenlemeler	146
B. DANIŞMA USULÜ	148

---

1. Danışma usulünün hukuki niteliği	148
2. İdari işlemin hazırlanmasına yönelik danışma usulleri.....	153
a. Zorunlu danışma	153
b. İhtiyari danışma.....	155
c. Uygun görüş alınması usulü	160
3. Danışma usulü çerçevesinde sunulan görüşün hukuki niteliği	166
a. Görüşün bağlayıcılığı	167
b. Görüşün icrailiği.....	170
C. ÇELİŞME - KATILMA USULÜ	183
1. Karşılaştırmalı hukukta idari işlemlere yönelik çelişme usulünün uygulanması.....	187
a. Bilgi ve belgelere ulaşma hakkının tanınması	187
b. Katılma ve dinlenilme hakkının tanınması.....	191
c. Savunma hakkının tanınması	193
2. Türk idare hukukunda idari işlemlere yönelik çelişme usulünün uygulanması.....	197
a. İlgilinin idare tarafından bilgilendirilmesi	200
D. TEKLİF - İNHA USULÜ.....	214
1. Teklif usulünün hukuki niteliği ve diğer usuller ile karşılaştırılması	214
2. İdari işlemin yapılış sürecine yönelik teklif usulleri	218
a. Tavsiye niteliğindeki teklif.....	218
b. Emredici nitelikteki teklif	221
II. AMERİKÂN İDARİ USUL KANUNU ÇERÇEVESİNDE İDARİ İŞLEMİN YAPILIŞ SÜRECİ	226
A. AMERİKÂN İDARİ USUL KANUNU'NA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME	226
1. Amerikan idare hukukuna genel bakış.....	226
2. Amerikan İdari Usul Kanunu'nun hazırlanma süreci.....	232
3. Amerikan İdari Usul Kanunu'nun uygulama alanına genel bir bakış.....	236

B. AMERİKAN İDARİ USUL KANUNU'NDA ÖNGÖRÜLEN USUL VE ŞEKİL KURALLARI.....	238
1. Düzenleyici işlem yapma sürecine ilişkin kurallar -rulemaking.....	239
a. Şekle bağlı olmayan düzenleyici işlem yapma süreci -informal rulemaking	240
b. Şekle bağlı olan düzenleyici işlem yapma süreci -formal rulemaking	242
2. Düzenleyici işlem yapma sürecine yönelik getirilen yeni usuller	245
a. Karma usul - hybrid rulemaking.....	245
b. Müzakereye dayalı usul - negotiated rulemaking	246
3. Yargısal işlem benzeri karar alma - adjudication.....	248
C. DUE PROCESS OF LAW İLKESİ VE İDARİ İŞLEMİN YAPILIŞ SÜRECİNE ETKİSİ.....	250
1. Due Process of Law kavramı.....	250
2. Due Process of Law kavramının uygulama alanı.....	254
3. İdari işlemin yapılaş sürecine etkisi.....	257

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İDARİ İŞLEMİN DIŞ DÜNYAYA YANSIMA
EVRELERİ (ŞEKİL)

I. İŞLEMİ DOĞURAN İRADENİN AÇIKLANMASINDA ŞEKİL.....	264
A. İRADE AÇIKLAMASININ HUKUKİ NİTELİĞİ	264
B. İRADE AÇIKLANMASINDA GENEL KURAL: YAZILI ŞEKİL.....	267
C. İRADE AÇIKLANMASINDA İSTİSNAİ DURUMLAR: YAZILI OLMAYAN ŞEKİL	270
1. Sözlü işlemler.....	271
2. İşaretler.....	274

3. Zımni işlemler	276
a. Zımni ret.....	279
b. Zımni kabul.....	284
c. Zımni red müessesesine yönelik eleştirilerin değerlendirilmesi.....	290
D. ELEKTRONİK ŞEKİL	293
1. Elektronik devlet kavramı ve e-idare anlayışı.....	293
2. E-idari işlemin yapılış usulü.....	298
3. İdari işlemin yapılış sürecine e-idari işlemin katkısı.....	301
II. İŞLEMİ YAPAN İDARİ MAKAMIN BELİRTİLMESİ	302
A. YETKİLİ İDARİ MAKAM VE İMZANIN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	302
1. Karar alma işlevi bakımından yetkili idari makam.....	302
2. İşlemi yapanın tespiti bakımından imza.....	303
a. Yetki unsurunun bir parçası olarak imza	304
b. Şekil kuralı olarak imza.....	306
3. Karşı imzanın hukuki niteliği.....	311
B. YENİ BİR KAVRAM: ELEKTRONİK İMZA.....	313
III. İŞLEMİN GEREKÇESİNİN BELİRTİLMESİ	316
A. GEREKÇE YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN HUKUKİ NİTELİĞİ ..	316
B. ŞEKİL ŞARTI OLARAK GEREKÇE YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN POZİTİF HUKUKTA DÜZENLENİŞİ	320
1. Karşılaştırmalı hukukta şekil şartı olarak gerekçe	320
2. Türk hukukunda şekil şartı olarak gerekçe	324
C. YARGI ORGANLARININ GEREKÇE YÜKÜMLÜLÜĞÜNE YAKLAŞIMI	328
IV. İŞLEME KARŞI BAŞVURU YOLLARININ VE SÜRESİNİN GÖSTERİLMESİ	333
A. İŞLEM METNİNDE BAŞVURU YOLLARININ GÖSTERİLMESİNİN GEREKLİLİĞİ.....	333

B. BAŞVURU YOLLARININ GÖSTERİLMESİ İLKESİNİN POZİTİF HUKUKTA DÜZENLENMESİ	335
1. Karşılaştırmalı hukukta şekil şartı olarak başvuru yollarının gösterilmesi ilkesi.....	335
2. Türk hukukunda şekil şartı olarak başvuru yollarının gösterilmesi ilkesi	338
3. Anayasa m. 40/2'nin doğrudan uygulanabilirliği ve ilkenin kapsamı	340
4. Anayasa m. 40/2'ye yönelik eleştiriler.....	344
C. YARGI ORGANLARININ ANAYASA M. 40/2'NİN İHLALİ KARŞISINDAKİ TUTUMU	348
1. Şekil eksikliğinden iptal kararı verilip verilmeyeceği sorunu.....	349
2. Dava açma süresinin işlemeye başlayıp başlamayacağı sorunu	353
3. Başvuru yolunun veya süresinin idarece hatalı/eksik gösterilmesi.....	360
V. İŞLEMİN TAMAMLANMASI VE YÜRÜRLÜĞE GİRİŞİ	362
A. İŞLEM METNİNDE TARİHİN BELİRTİLMESİ	362
1. Şekil kuralı olarak tarih.....	362
2. Tarihin belirlenmesinin önemi.....	365
B. YÜRÜRLÜĞE GİRİŞE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR ...	368
1. İşlemin tamamlanması - ileri sürülebilirliği - uygulanabilirliği	368
C. İŞLEMİN İLGİLİLERE DUYURULMASI USULÜ	377
1. Yayınlanma - ilan.....	382
2. Bildirim - tebliğ	387

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İDARİ İŞLEMİN USUL VE ŞEKİL
BAKIMINDAN SAKATLIK HALLERİ VE
YAPTIRIMLARI

I.	USUL VE ŞEKİL BAKIMINDAN HUKUKA AYKIRILIK	393
A.	İDARİ İŞLEMLERİN USUL VE ŞEKİL BAKIMINDAN SAKATLIĞININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	393
1.	İdari işlemin iptaline yol açan hukuka aykırılıklar.....	393
2.	İdari işlemin usul ve şekil bakımından sakatlığı.....	396
B.	USUL VE ŞEKİL SAKATLIĞININ SAPTANMASI	399
1.	Usul - şekil sakatlıklarının asli - tali olarak ayrılması	399
a.	Asli - tali şekil sakatlığı ayırımının ortaya çıkışı.....	399
b.	Asli-tali şekil sakatlığı ayırımında nesnel ölçüt sorunu ..	404
2.	Asli usul - şekil sakatlıkları / ağır ve bariz sakatlıklar	407
a.	Zorunlu bir usul veya şekil şartının atlanması sonucu doğan sakatlıklar	407
b.	Yapılan işlemin yönünü değiştirici nitelikteki kurallara uyulmaması sonucu doğan sakatlıklar	413
c.	İlgilinin haklarına yönelik kuralların ihmal edilmesi sonucu doğan sakatlıklar	416
3.	Tali usul - şekil sakatlıkları / ağır ve bariz olmayan noksanlıklar	420
II.	USUL VE ŞEKİL BAKIMINDAN HUKUKA AYKIRILIĞIN GİDERİLMESİ.....	427
A.	USUL VE ŞEKİL SAKATLIĞININ DÜZELTİLMESİ	427
1.	Usul ve Şekil Sakatlıklarının Düzeltilmesine Getirilen Sınırlamalar	427
2.	Usul ve Şekilde Paralellik İlkesi	429
B.	USUL VE ŞEKİL SAKATLIĞININ GİDERİLME HALLERİ.....	435
1.	İşlemi yapan idare tarafından giderilmesi	435

a. İşlemin tamamlanmasından sonraki düzeltme.....	435
b. Yargı organının iptal kararından sonraki onarma	441
2. Üst makam tarafından giderilmesi.....	443
3. Yargı kararı ile giderilmesi.....	446
a. İptal sonucunu doğuran usul - şekil sakatlıkları	448
b. Yok hükmünde sayılma sonucunu doğuran usul - şekil sakatlıkları.....	449
SONUÇ	457
KAYNAKLAR	465
KARARLAR	497